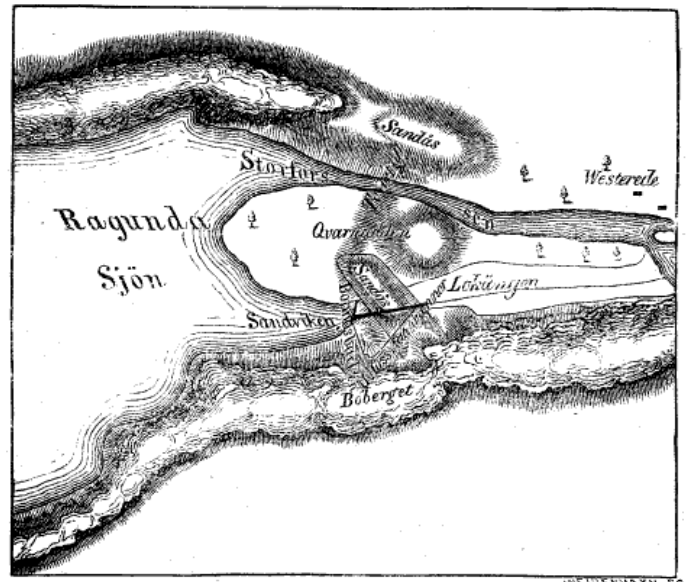

Karta öfver Ragundasjön och Storforsen.

Sjön som blev tömd

Fyra timmar som kom att ändra livet för många.
6 juni år 1796 hände det. Rättsliga tvisterna varade in på 1970 talet
RAGUNDASJÖN

Ragundasjön

Ragundasjön var en 2,5 mil långsmal sjö som fanns fram till natten mellan den 6 och 7 juni 1796. Sjön var belägen i östra Jämtland, i Ragunda socken utefter Indalsälven, med mittpunkten ungefär där orten Hammarstrand i Ragunda kommun nu ligger. (En mer korrekt benämning på sjön vore Ravund eller Ravunden, eftersom det gamla sockennamnet Ravund enligt ortnamnsforskaren Bertil Flemström givit namn åt sjön. Namnet troligen efter sjöns långsmala form. Flemström menar också att -und i det här fallet är ett sjöbildande namn och då blir beteckningen Ragundasjön de facto en tautologi.)

Natten mellan den 6 och 7 juni 1796 tömdes sjön på allt sitt vatten, cirka 300 miljoner kubikmeter, på 4 timmar.

Orsaken till en av Sveriges största naturkatastrofer var att Magnus Huss, kallad "Vildhussen", på uppdrag av Ragundas och Stuguns sockenmän skulle skapa en flottningsled i form av en kanal förbi den ca 30 meter höga forsen Storforsen (Gedungsen). Projektet misslyckades dock fullständigt. Varken Huss eller någon annan hade någon djupare kunskap om de geologiska förhållandena på platsen som bestod av en sandås som bildats under den senaste istiden och som dämde upp sjön. När vattnet började rinna genom den ränna han skapat i åsen eroderades denna utan kontroll av en oväntad vårflod i sjön. Sandåsen gav vika och sjön tömdes på sitt vatten. En enorm flodvåg stormade fram genom nedre delen av Indalsälvens dalgång och förstörde allt i sin väg. Märkligt nog omkom ingen människa.

När morgonen grydde den 7 juni 1796 fanns det, förutom att sjön var tömd, tre andra påtagliga förändringar:
Storforsen hade tystnat och blivit Döda fallet.
Ett nytt fall, Hammarforsen, cirka 1 mil uppströms nära Hammarstrand, hade uppstått.
De sediment och jordmassor som spolats ned utefter Indalsälven hade samlats i älvens utlopp norr om Sundsvall och det förefintliga deltat utökades i hög grad. I deltat finns sedan 1944 Sundsvall-Timrå Airport på ön Skeppsholmen.

Döda fallen

Döda fallen är några för cirka 7 000 år sedan torrlagda vattenfall vid Dalälven, belägna nära Åsbobron i centrala Avesta, Avesta kommun, Dalarnas län. Föregångaren till dagens Dalälven var en kraftig isälv, som bildades i slutfasen av den senaste istiden som berörde stora delar av norra Europa. För ungefär 9 700 år sedan fanns inlandsisens isrand i höjd med nuvarande Avesta och flyttade sig några hundra meter norrut för varje år. För 7 800 år sedan hade landet höjt sig ytterligare och havet hade dragit sig tillbaka till dagens Krylbotrakten. I takt med den fortskridande postglaciala landhöjningen bildades i nuvarande Avesta ett till sist omkring 15 meter högt vattenfall som kom att kallas Stora och Lilla Helvetet samt Södra Helvetet.

Jakob Stenius den yngre, kallad Koski-Jaakko (Fors-Jakob), född den 2 februari 1732, död den 5 februari 1809, var en finländsk präst och ingenjör; son till Jakob Stenius den äldre.
Stenius gjorde sig 1757, genom sin gradualavhandling om forsbyggnader, så bemärkt, att han kort därefter kallades till ledare för de i Finland pågående forsrensningsarbetena.
Han prästvigdes 1767 och efterträdde fadern som kyrkoherde i Pielisjärvi. På denna plats verkade han ivrigt för avtappning och sänkning av sjöar inom den stora socknen, så att vidsträckta landytor vanns för odling.
Vetenskapsakademien gav honom 1761 guldmedalj för en skrift om bästa sättet att befria ängar från mossa. Han hade väsentlig del i Pielisjärvi sockens försvar under Gustav III:s ryska krig 1788-90, men anklagades en tid, med orätt, för att ha stått i hemligt förbund med fienden.

Ville bygga en kanal

Jakob Stenius ville bygga en kanal. Skälen var att komma förbi hinder för flottning av timmerstockar. Ragundasjön kom att få huvudrollen eftersom det hela slutade med att den sjön tömdes på sitt vatten på bara fyra timmar. På papper kanske en bra tanke men i verkligheten ordnade han fram Sveriges värsta Naturkatastrof. Vatten från Storforsen ville inte vad han ville och 1 – 0 till Storforsen. Torrläggningen gav nya åkermarker till de som var inblandade och de som fick se sina livsverk förstörda? De var inte glada och det verkar ha varat genom många släktled för det fanns fall in på 1970 talet. Redan 1796 spolades hela sågverk bort och gårdar och stugor. Vinnarna fanns uppströms och förlorarna giss riktning. Tre personer blev avgörande, Riksdagsman Jon Olofsson, Länsmannen Håkan Frisk, och Landshövdingen Abraham Örnsköld. Men det gav upp grävandet fungerade inte.

Nya aktörer

In kliver ***G A Falkengren Landshövding*** som ger **OK att gräva vidare 1780** startar man på ruta ett igen. Men inte utan ***Gustav III*** sagt ja. ***Jon Olofsson*** började med att ledda grävandet som inte nu heller fungerade, man kallade på experten. ***Magnus Huss*** även ***kallad Vildhussen***. År **1795 kom det en del vatten i kanalen** och Gustav III hade vilat i jorden flera mil från platsen (mördades 1792). Man fyllde igen öppningen mot sjön. Men man hade underskattat vattenmassornas tryck mot den grusås man dämde upp med. **Så den 6 juni 1796 ville vattnet det som andra inte ville.** Vattnet gick kan man säga och **födsel blev en ny fåra**. Ingen drunknade under vattenmassorna.
Kring 40 personer låg bakom företaget med uppdraget att gräva. Pehr Hellzén var en förlorare, en Sågverksägare eller f d efter fyra timmar ***6 juni 1796.***
Rättsligt vandrade man till **Högsta domstolen 1803**, men i vissa fall varade det till in på 1970 talet. Ledarna fick betala en del skadestånd men **blev inte inhysta i fängsligt** förvar. Vildhussen dvs ***Magnus Huss råkade drunkna 1797***. Det blev mer odlingsbar mark på den forna sjöbotten och det blev en flottningsled, samt en ny turistfälla,
Döda fallen. En av Jämtlands frekventa resmål.
Men egentligen ett **”Självmål som projekt”**